

TARTU KESKLINNA KOOL

LIISA-META KURINA

8.a klass

OLMEKERAAMIKA TAASKASUTUS

KAASAEGSES SISEKUJUNDUSES

Loovtöö raport

Juhendajad:

Taisi Kadarik

Kairi Kotkas

Tartu 2020

AUTORIKAITSE ASPEKTIDE JÄLGIMINE

Käesoleva loovtöö olen koostanud iseseisvalt. Töös koostamisel kasutatud võõrad materjalid on viidatud ning allikad on välja toodud antud raporti lõpus.

Liisa-Meta Kurina

Loovtöö vastab kehtivatele nõuetele

Kairi Kotkas

SISUKORD

AUTORIKAITSE ASPEKTIDE JÄLGIMINE	2
SISSEJUHATUS.....	4
1. TEOREETILINE TAUST.....	6
1.1. Keraamika algus.....	6
1.2. Olmekeraamika ajalugu	6
3. PRAKTILINE OSA.....	8
3.1. Materjali ja lambi disaini valik	8
3.2. Kuidas saada tassidesse augud, et need lambialusega ühendada?	8
3.3. Lampide kokku panemine.....	10
KOKKUVÕTE.....	12
KASUTATUD MATERJALID	13

SISSEJUHATUS

Vanaema juures köögikappe tuulates jäi mulle silma palju tolmu koguvaid vanu serviise. Mõtlesin, kas neile saaks kuidagi uue elu anda? Kogu aeg toodetakse uusi disaine ja vanadel pole enam kasutust. Nii satuvad tegelikult täitsa korralikud nõud sageli prügikasti (vt joonis 1). Kunagi ehk hakatakse ka nõukogudeaegseid, igas peres leiduvaid, serviise väärtustama, kuid praegu on neid kuhjaga kõikides taaskasutuskeskustes ja tundub, et erilist huvi nende vastu pole.

Joonis 1. Korralikud nõud prügikastis. Foto: Liisa-Meta Kurina

Seoses keskkonnasäästliku mõtteviisi populaarsuse suurenemisega on need nõud siiski leidnud mõningast kasutust konverentsidel ja festivalidel (vt joonis 2), kus ühekordselt kasutatavad plast- ja pappnõud on asendatud taaskasutuskeskustest laenutatud nõudega. Kindlasti on veel väga palju erinevaid viise, kuidas nõusid taaskasutada, vanu ja täiesti korralikke asju ei pea ära viskama, kindlasti saab neid kuidagi uuesti tarvitada. Sellest mõttest innustunult saingi oma loovtöö teema.

Joonis 2. Nõude laenutuspunkt I Land Soundi muusikafestivalil. Foto: Kretel Kuusk

Oma loovtöö eesmärkideks seadsin teha midagi praktilist, mis leiaks ka reaalselt kasutust. See mõte sobis suurepäraselt kokku kavatsusega luua uudseid sisekujunduselemente, mis võibolla kutsuvad teisigi üles millestki vanast uut meisterdama.

Otsustasin valmistada vanadest nõudest erinevaid lampe. Juhendajaks valisin Taisi Kadariku, kes on Eestis tunnustatud sisearhitekt ja disainer ning kes töötab lektorina Tallinna Tehnikaülikooli Tartu kolledžis, õpetades sisearhitektuurset ja arhitektuurset kujundamist. Taisi Kadarik on juhendanud ka diplomitöid Tartu Kõrgemas Kunstikoolis sisearhitektuuri ja disaini erialal. Koolipoolseks kaasjuhendajaks palusin õpetaja Kairi Kotkase.

1. TEOREETILINE TAUST

1.1. Keraamika algus

Keraamika mõiste on tuletatud kreeka keelest, kus sõna *keramos* tähistab savi (1: 241). Keraamika all mõistetakse tehnikat, mis põhineb savist voolitud esemete (kujukesed, nõud, teised tarbeesemed, kunst) põletamisel (1: 241). Savi hakati kasutama juba väga ammu ja arvatakse, et esimesena vooliti just mitmesuguseid kujukesi ja alles hiljem tarbeesemeid. Legendid räägivad, et esimesed nõud võisid tekkida siis kui okstest punutised jäeti kogemata märjale savisele pinnasele ja vihmavesi jäi sellisesse improviseeritud anumasse pidama. Hiljem kaeti punutised juba sihilikult savikihiga. Esimesed põletatud savist esemed - väikesed skulptuurikesed - valmistati mitmel pool maailmas juba hilispaleoliitikumis (13–11 tuhat aastat e.m.a.) (2: 51). Päris esimene teadaolev savikujuke Věstonice Venus, mis leiti Kesk-Euroopast, on dateeritud koguni 27 000 aasta vanuseks (3). Keraamika massiline kasutamine algas aga savinõudega, mis leiutati erinevatel aegadel mitmel pool üle maakera (2: 52). Lähis-Idas, kust lähtub ka Euroopa savinõude traditsioon, õpiti keraamikat tegema umbes 7500 aastat eKr. Läänemere idaranniku mesoliitilistesse kultuuridesse jõudis keraamika valmistamise oskus kultuurilaenuna lõunapoolsetelt naabritelt, kuid täpset lähteala on aga raske kindlaks teha (2: 52). Varaneoliitikumi perioodi (ca 4500 aastat e.m.a.) Eestile on iseloomulik kammkeraamika esiletõus (4: 67), hiljem (ca 3000 aastat e.m.a.) hakati valmistama nõorkeraamikat (5: 12). 11.sajandil õpiti Eesti aladel valmistama savinõusid pottsepackedral, 13.-14. sajandil vahetas käsikedra välja jalakeder. Eesti vanim teadaolev pottsepatöökoda koos põletusahjuga on leitud Viljandist (5: 14).

1.2. Olmekeraamika ajalugu

Eesti keskaegset keraamikat on meil vähe uuritud ning sellel on ilmselt mitmeid põhjusi. Meie muuseumikogudes pole piisavalt sellest ajast säilinud materjali, ka oli savinõude valmistamine minevikus arvatud nn mitteõilsate käsitööliikide hulka (5: 13). Seoses areneva kaubandusega kasvas keskajal ka keraamika sissevedu läänemaadest. Importkeraamika kvaliteet oli tunduvalt parem kodumaisest ja tõrjus kohalike pottseppade toodangu tahaplaanile. Esimene pottseppade tsunft tekkis alles 17. sajandil. (5: 13–14). Eesti talurahvas

kasutas 12.-14. sajandil oma majapidamistes ohtralt savinõusid, kuid hiljem asendati need peaaegu täielikult puu- ja metallnõudega. Uuesti ilmusid (põhiliselt Pihkvas ja Petseris valmistatud) savinõud talumajapidamistesse tegelikult alles 19. sajandi teisel poolel (5:15). Väheste 17.-19. sajandil tegutsenud keraamikatehaste toodang on muuseumites väga hinnas. Paljudes peredes hoitakse tsaariaegseid Kuznetsovi tehastes valmistatud lauanõusid kui reliikviaid. Kogujad hindavad kõrgelt enne teist maailmasõda Nikolai Langebrauni tehastes maalitud (enamasti Saksamaal valmistatud) esemeid (vt joonis 3).

Joonis 3. Nikolai Langebrauni tehases maalitud kohvitass. Foto: Liisa-Meta Kurina

Võib-olla kunagi tulevikus muutuvad hinnaliseks ka Nõukogude Liidus masstoodanguna valmistatud ja suhteliselt viletsa kvaliteediga nõud, mida leidus kõigis kodudes.

3. PRAKTILINE OSA

3.1. Materjali ja lambi disaini valik

Materjali ja disaini valikul oli kaks võimalust: kas juba enne välja mõelda millised lambid tulevad ja seda järgides tasse ja lambialuseid otsida või käia taaskasutuspooides, otsida lambi aluseid ja tasse mis meeldivad, et hiljem need kokku sobitada.

Mina valisin teise variandi, sest olin vanaema juurest juba ilusad kasutuseta tassid välja otsinud ja arvasin, et taaskasutuskeskustest võib saada huvitavamaid lambialuseid, kui ehituspoodidest (vt joonis 4). Lisaks on see loodussõbralikum, sest sealt ostetud tooted pole uued vaid on juba varem kasutatud.

Joonis 4. Lambialused taaskasutuspoes. Foto: Liisa-Meta Kurina

3.2. Kuidas saada tassidesse augud, et need lambialusega ühendada?

Selle küsimuse osas otsisime nõu keraamik Maanus Mikkeli käest, kes kahjuks ei osanud aidata, sest tema teeb vajalikud augud juba eset savist voolides. Seega läksime ehituspoodi ja valisime ilma tsentrita teemantpuruga rõngaspuuri (läbimõõt 30mm), mis vähemalt teoreetiliselt peaks sobima tassi augu tegemiseks. Kuna trelliga puurides ei ole võimalik saavutada vajalikku stabiilsust, tuli kasutada puurpinkki. Õnneks minu vanal sõbral Indrek Tirrulil on puidutöökoda ja vajalikud masinad, ta lubas lahkesti meil puurpinkki kasutada (vt

joonis 5). Indreku soovitusel seadistasime puurpingi madalatelepööretele, et puuritav pind ei kuumeneks üle.

Joonis 5. Aukude puurimine tassidesse. Foto: Ülle Jäe

Esimesel katsel tass siiski kuumenes üle ja pragunes. Järgmise tassi puhul enne puurima asumist, valasime tassile külma vett, lisasime vett ka jooksvalt puurimise ajal (vt joonis 6). See toimis ja saigi tassi augu, milline õnn!

Joonis 6. Vee valamine tassile, et see üle ei kuumeneks. Foto: Ülle Jäe

3.3. Lampide kokku panemine

Esimesena komplekteerisin taaskasutuskeskusest leitud hõbedase lambialuse, minu armsa vanaema juurest saadud oranži tassi ja alustaldriku. Kuna lambialusel E14 tüüpi pirnisoklil on vajalik muhv oli lambi kokku panemine lihtne (vt joonis 7).

Joonis 7. Seinalamp. Foto: Liisa-Meta Kurina

Teisena komplekteerisin taaskasutuskeskusest saadud savist jaanalinnu munale sarnaneva lambialuse ja vanaema juurest leitud kollase lillalise tassi. Algselt ulatus lambialuse pirnipesa liiga kõrgele ning oleks tassist inetult välja paistma jäänud. Seetõttu eemaldasid vana pirnipesa ja suurendasin ümara raspliga lambialuse otsas olevat auku (vt joonis 8), et saaks lambipesa sügavamale uputada. Lambi kokku panemiseks ostsime ehituspoest uue E14 tüüpi pirnisokli koos muhviga. Lõpuks sai kena lambi kokku (vt joonis 9).

Joonis 8. Auku tuli suuremaks raspeldada. Foto: Ülle Jäe

Joonis 9. Muna-lamp. Foto: Liisa-Meta Kurina

KOKKUVÕTE

Kokkuvõtteks võib öelda, et lampide tegemine vastas igati minu ootustele. Tegu oli lõbusa, huvitava ja arendava protsessiga. Muidugi esines takistuskive, kuid tänu headele inimestele leidsid need kiiresti lahenduse. Minu töö juures on võtmeroll loodussõbralikul sisekujundusel, millel on äärmiselt oluline osa maailma keskkonnasäästliku eluviisi tähtsuse tõusul. Võibolla leiavad sellised lambid peagi tee ka paljudesse teistesse kodudesse. Loovtöö on olnud aluseks Tartu Loodusmaja 2020. aasta kevadkonverentsi esitlusele.

KASUTATUD MATERJALID

1. Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. 1996. New York/Avenel, Gramercy Books.
2. Kriiska, A., Tvauri, A. 2002. Eesti muinasaeg. Tallinn, Avita.
3. Wikipedia 2020. Keraamika. Kättesaadav <https://et.wikipedia.org/wiki/Keraamika> (12.05.2020).
4. Jaanits, L., Laul, S., Lõugas, V., Tõnisson, E. 1982. Eesti esiajalugu. Tallinn, Eesti Raamat.
5. Rohlin, L. 2007. Eesti keraamika ajast aega. Tallinn, Eesti Kunstiakadeemia.